

Töprengések

Ha végigtekintünk az emberiség történelmén, azt látjuk, hogy minden társadalomnak, beleértve a legegyszerűbb törzsi szerveződést is, volt szakrális alapja. Egyedül a keresztény vallásra és erkölcsiségre alapozott európai civilizáció kísérletezik a francia forradalom óta azzal, hogy Isten nélküli társadalmat teremtsen. Következmény: az ösztönök mindenáron való kielégítésére törekvő, ám mégis boldogtalan élet. Felbomlóban a társadalom, és csökken a születések száma. Tehát nincsenek társak, akikkel együtt... és nincsenek jövőt jelentő gyermekek, akikért... S bármennyire is tagadják, e kettő az emberi élet lényege és értelme. Gondolkojunk el Voltaire nagyon is időszerű kijelentésén: „Ha nem létezne Isten, ki kellene találni.”

„Gyűlöletből megélhet egy kormány, de a nemzet csak szeretetből élhet. És mi egyéb a szeretet, mint a nemzeti érzés” – mondta Tormay Cécile Bujdosó könyve szerint Bethlen István 1919 februárjában a Nemzeti Egyesülés Pártjának megalakításakor. Csendesedjünk el e furcsának tűnő kijelentés olvasásakor, s gondoljunk arra, hogy napjainkban egyre inkább a gyűlölet a meghatározó. A politikai irányzatok nem gondolatokkal, hanem indulatokkal igyekeznek legyőzni ellenfeleiket. Mert sokkal könnyebb rágalmozással, gyűlöletkeltéssel támogatókat szerezni, mintsem értelmes elképzelésekkel, emberséges gondolatokkal a tömegeket megnyerni. Mindez a politikai küzdelem színvonalának hihetetlen lesüllyedéséhez és a társadalom megosztottságához vezet. Sajnos a magyarságot is ketté szakította a gyűlölet. A szemben álló felek folyamatosan fasisztázzák, illetve kommunistázzák egymást. Mindkét megbélyegzés rágalom, de indulatkeltésre nagyon is alkalmas. Márpedig nem indulatokra, hanem gondolatokra volna szükség, amelyek alapján talán még megvalósulhat egy valódi nemzeti együttműködés.

A politikus államférfiúi képessége többnyire abban mutatkozik meg, hogy egy nehéz, néha reménytelennek látszó helyzetben levő országot kivezet a válságból és a felemelkedés útjára kormányoz. Ilyen volt Bethlen István, aki tíz év miniszterelnökség után, egy külföldről ránk tört válság sikeres kezelése érdekében államférfiúi módon tudott visszavonulni is, amit így indokolt: „El kell mennem, mert olyan gyűlölethullám vesz körül engem és rajtam keresztül az egész rezsimet, hogy ha tovább a helyemen maradok és elvégzem azt az igen népszerűtlen feladatot, amely most a kormányra vár, rövid időn belül elsöpört volna nemcsak engem... hanem az egész rendszert. Nekem ki kell vonnom magamat a forgalomból, és olyanra bíznom a kormányzást, aki a legközelebbi kormányzási feladatok felelősségét megoszthatja a parlamenti ellenzékkel, mert nem veszi őt olyan gyűlölet körül, mint engem és munkatársaimat. Ezért, hogy az általam felépített rendszert fenntartsam és át tudjam menteni, kell, hogy új emberek jöjjenek, legalábbis az élre új embernek kell kerülnie...” Bethlen tehát szembenézett azzal, hogy a személye iránti gyűlölet az általa létrehozott rendszert veszélyezteti, ezért a korszak tapasztalt gazdaságpolitikusát, a Tisza-kormány volt pénzügyminiszterét, Teleszky Jánost javasolta miniszterelnöknek. A folytatás ugyancsak elgondolkodtató: Horthy kormányzó ugyanis Bethlen javaslatát elutasította, mondván: „amíg ezen a helyen ülök, zsidó nem lesz miniszterelnök Magyarországon”. Így Károlyi Gyula alakított kormányt.

Nagy vereségeket szenvedett kis népek történelmében sok az „áruló”, mert az őket sújtó tragédiáknak ez a legérthetőbb és lelkileg is a legelviselhetőbb magyarázata. A vereséget tehát nem a nemzet gyengesége, megosztottsága okozta, hanem az árulás. S ez az önbecsapás azért is népszerű, mert könnyen érthető és harsány volta miatt az emberek tudatában már-már a vágyott igazságot jelenti. Ezzel szemben a sokféle tényből összeálló igazság nehezen érthető és nagyon is halvány, szinte észrevehetetlen. Mindezt kiegészíti, hogy a bűnbakok, árulók gyalázása csökkenti a lélek fájdalmát, s megkímél a valósággal, a tényekkel való szembenézés kellemetlenségétől is. Így van ez régóta. Berzsenyi Dániel 1796-ban a magyarokhoz írt első ódája kéziratában hazánk Mohács utáni pusztulásáért három történelmi személyiséget tett felelőssé. Szapolyai Jánost, Bethlen Gábort és II. Rákóczi Ferencet. Gondolom, különösen az utolsó két név megdöbbenítő mint országpusztító, de akkor Bécs hatására sokan így vélekedtek. Szerencsénkre az egy évtizeddel később megjelent vers Bethlen és Rákóczi nevét már nem tartalmazta. Közismertebb, hogy Vörösmarty Mihály 1849 októberében megírta Átok című versét, miszerint: „Görgeynek híják a silány gazembert, / Ki e hazát eladta cudarul.” Az idézetekhez hasonló leegyszerűsítés, amely Trianonért Károlyi Mihály és társai árulását, alkalmatlanságát teszi felelőssé. A tényeket eléggé ismerve biztos vagyok abban, hogy előbb-utóbb e véleményekre is úgy tekintünk majd, mint Berzsenyi és Vörösmarty tévedéseire. Mindezzel együtt nagyon fontos volna, hogy hozzáfogjunk egy nemzeti közmegegyezés kialakításához az 1918–1920-as évek történetével kapcsolatban.

A magyar társadalmat szinte már elviselhetetlenül megosztó gyűlölködés ugyanis csak történelmünk ez utolsó száz évével való megbékélés után valósítható meg. Így válik lehetővé ezen időszak minden magyar értékének és hősiességének a felmutatása.

A Trianonnal kapcsolatos megemlékezések során mintha megfedkezünk arról, hogy a ránk kényszerített béke világháborús vereségünk következménye. A győztesek elhatározták, hogy a veszteseket keményen megbüntetik, s mivel Németország sürgetésére Ausztria–Magyarország üzent hadat Szerbiának, így a háború kiobbantásáért is bennünket tettek felelősé. A béketárgyalásokon a vesztesek nem vehettek részt, de miután a győztesek elkészültek bosszúálló békeművükkel, a vesztesek lehetőséget kaptak, hogy megtegyék utólagos észrevételeiket. Ezt a németek 1919. május 7-én, az osztrákok pedig június 2-án tehették meg. Ausztria és Magyarország meghívóját április 30-án küldték el Párizsból, de a magyar meghívót a békekonferencia Bécsben tartózkodó megbízottjai visszatartották, várva a magyar kommun közelinek látszó bukását. Mivel ez nem történt meg, a „kommunista” Magyarország képviselői nem utazhattak Párizsba. Eközben a németeknek, majd az osztrákoknak sikerült kieszközölni néhány módosítást. A szociáldemokrata osztrák kancellár, Renner pl. a Magyarországról fenyegető bolsevista veszélyre hivatkozva elérte, hogy az addig vitás nyugat-magyarországi terület teljes egészét Ausztriához csatolják; továbbá megkapta a délszlávoknak ítélt Klagenfurt térségére a népszavazás lehetőségét. Németország és Ausztria meghallgatása után a térség békeszerződéseit véglegesítették és kihírdették. A magyar békeküldöttség csak 1920. január 15-én vehette át Párizsban a béketervezeteket. Az Apponyi Albert január 16-ai beszédében említett tények meglepték a békecsinálókat, s a magyar kormány februárban benyújtott írásos megjegyzései után a brit miniszterelnök kijelentette, hogy a magyar békeszerződést újra kell tárgyalni. Ez azonban elmentés volt a szerződések korábbi véglegesítésével, így gyorsan levették a napirendről, s módosításról többé szó sem esett. Ezek után elképzelhető, hogy ha a meg nem döntött magyar köztársaság küldöttsége 1919 júniusában kiutazhat Párizsba, s bemutatja a már a Károlyi-korszakban elkészült alapos bizonyító anyagot, benne a Teleki-féle vörös térképpel, hazánk a jelenleginél jobb békefeltételeket érhetett volna el. A páratlanul igazságtalan békediktátum két fő okozója tehát a háborús vereség és az oktalan kommunista rendszer volt.

Trianon századik évfordulójára emlékezve gyakran esett szó Apponyi Albert 1920. január 16-án elmondott nagyszerű beszédéről. Legtöbbet a következő mondatot idézték: „Önök most megásták Magyarország sírját, de Magyarország ott lesz mindazon országok temetésén, amelyek most itt a sírját megásták.” Elgondolkodtató ennek a megállapításnak a népszerűsége, mindenekelőtt azért, mert Apponyi ezt nem mondta. Ő pl. a győztesekkel való együttműködésről beszélt. Ráadásul ennyire rosszul fogalmazott mondatot ő nem is mondhatott.

Ezt a vereségében is dacos magyart jellemző kijelentést a Horthy-korszakban terjesztették el, s napjainkig népszerű maradt. Az viszont helyeselhető, hogy ez a gondolat – lelkesítő céllal – elhangzott a legmagasabb rangú emlékbeszédben is, jó megfogalmazásban, és nem hivatkozva Apponyira: Mi még ott leszünk azok temetésén, akik bennünket akartak sírba tenni.

Trianon századik évfordulója kapcsán élessé váltak a viták, hogy a magyarságot megnyomorító békediktátumért kiket terhel felelősség. A szenvedélyes igazságkeresés az 1920-as években kialakított véleményeknek megfelelően mutatott rá a „bűnösökre”, az „árulókra”. Győzelemre áll a nemzeti öngyűlölet, amely csak önpusztításhoz vezethet. Ennek elkerülése érdekében idézzünk fel egy akkori jövőbe mutató gondolatot. A Magyar Katolikus Püspöki Kar a vörösteror múltával, a fehérterror kezdetekor, 1919. augusztus 22-ei pásztorlevelében minden politikai irányzatnál józanabbnal foglalt állást: „Álljon tőlünk távol minden bosszúvágy, megtorlás – álljon ez távol egyesektől s osztályoktól. Itt nem győzött le, nem tepert le osztály osztályt, nem győzte le senki a munkásosztályt, hanem a gazdasági és társadalmi rend gonosztevőit törték le. Nem lehet tehát köztünk arról sem szó, hogy a középosztály most már megint uralkodhat a munkásosztály fölött; nem lehet szó reakcióról, sem elnyomásról. Senkiét el nem venni, mindenkinek a magáét megadni – ez a jövő Magyarország boldogulásának föltétele. Reakcióról tehát, mely elnyomást, véres viszonzást s üldözést jelent – mely kínzó kamrákért kínzó kamrákkal, vörös terror helyett fehér terrorral fenyeget, köztünk még szó se essék. A proletárdiktatúra emberségből kivetkőzött gonosztevőinek dicsőségére köztünk senki sem áhítozhat!” A pásztorlevél utolsó gondolatai Trianon óta különösen érvényesek: „ha már nemcsak megfogyva, de megtörve is állunk egymás mellett, legalább ne álljunk gyűlölködve [...], hanem fogjunk kezét [...], s nézzünk egymás szemébe. [...] Ki szeressen minket, ha magunkat nem szeretjük?” Majd a latin mondást idézték: „Ha életet akarsz, adj vért.” Mi nagyon sok vért áldoztunk. „S ki tiszteljen, ha ennyi szenvedés s csapás után e vért tisztelni, azt kímélni s azt egy szebb, boldogabb magyar jövőnek erőforrásául beállítani meg nem tanultuk?!” Ezt követően a gyakorlati kereszténységet határozták meg, amely nem jelent mást, „mint társadalmi igazságosságot, mint testvériséget s méltányosságot”. A Katolikus Püspöki Kar tehát idejekorán meghatározta, hogy mi a keresztény nemzeti gondolat. Elgondolkodtató, hogy a pásztorlevelet megfogalmazó Prohászka Ottokár 1920 júniusában ezt írta naplójába: „Keresztény kurzus, ó, kereszténység és keresztények nélkül.”

1919. március 21-én a háború utáni nyomorúság miatt elégedetlenkedő tömegek, akiket felhábortottak „győztes” szomszédaink magyar területfoglalásai is, a Moszkvából pénzzel bőven ellátott és a párizsi békecsinálók megleckéztetését ígérő kommunisták mellé álltak. Kun Béla és társai egy jól szervezett államcsínnel megdöntötték a köztársaságot. Károlyi Mihály nevében és tudta nélkül

megjelentettek egy lemondó és hatalomátadó nyilatkozatot, s e hamisítvánnyal félrevezették az egész országot. A proletár állam a lenini szólamok mellett azt hangoztatta, hogy amit nyugat felé nem találtunk meg, azt meg kell találni keleten. Még higgadt emberek is fejüket vesztették, mondván: az antant halálra ítelt bennünket, de mi ellenállunk, és csak azért is kommunisták leszünk. „A nacionálbolsevizmus szele süvöltött végig a fővároson” (Juhász Nagy Sándor). A parlamentáris demokráciát teremtő köztársaság megdöntésével hazánk a proletárdiktatúra zsákutcájába került, majd ennek dicstelen bukása után az ellenforradalmi rendszer zsákutcája következett.

A Károlyi-kormányt bírálva gyakran hivatkoznak Musztafa Kemálra, akit 1920. április 23-án választották meg az Ankarában összeülő Nagy Török Nemzetgyűlés elnökévé. Az előzmények: 1918 októberében a győztes antant hatalmak a szultáni török kormányt is feltétel nélküli megadásra és hadseregének leszerelésére kényszerítették. Kemál pasa azonban 1919 júniusában felkelést indított, s 1920 áprilisában létrehozta az isztambuli kormánnyal szembeni török megújulás ankarai központját. Miután a szultáni kormány 1920. augusztus 10-én aláírta a Törökországot megcsonkító békét, Kemál függetlenségi háborút indított a török lakta területek megtartásáért. Ezt a tettét nálunk – az ószirózsás forradalom kapcsán – példaként emlegetik, tehát nézzük a tényeket: 1920 nyarán egy fegyveres ellenállás számára sokkal jobb volt a katonai helyzet, mint 1918–19 telén. 1920-ra ugyanis már leszerelték a győztes hadseregeket. Ezen kívül Törökország sokkal nagyobb és népesebb volt hazánknál, s a törököknek csak egy ellenfelük volt, a görögök, nekünk pedig minden szomszédunk. A Károlyi-kormánynak – a támadásra kész balkáni antant haderő fenyegető jelenlétében – esélye sem volt az ellenállásra. Az 1920 tavaszára megváltozott helyzetben – Kemál elnök kortársaként – Horthy kormányzó állt Magyarország élén, ahol egy érdemi reformokra képtelen, ellenforradalmi, restaurációs rendszert hoztak létre. Ezzel szemben Kemál forradalmi változásokat eszközölt: megszüntette a szultánságot, megteremtette a demokráciát, a Török Köztársaságot, és sikerre vitte felszabadító háborúját, új békeszerződést kényszerítve ki, amelyet 1923. július 24-én írtak alá.

Az ezeréves Magyarországot a budapesti összeesküvések hátba döfték, hadseregét szétzüllesztették. Az országot ellenségének, a kormányt a bolsevikoknak a kezére adták. Ez a politikusi vélemény jól mutatja, hogy ugyanazon tényeket többféle képpen is elő lehet adni. A budapesti összeesküvés más fogalmazásban a világháborús megpróbáltatások és vereség után kitört ószirózsás forradalom, amely igyekezett helyre állítani a rendet, megteremtette a parlamentáris demokrácia kereteit, kiírta a választásokat, kikiáltotta az első magyar köztársaságot, s mindezt az ország döntő többségének a támogatásával. Azaz a mai Alaptörvényünkben leírtakhoz hasonló állam- és kormányformát teremtett. Ezzel párhuzamosan a kimerültségig hajszolt hadsereg a folyamatos nélkülözés

és az egyre reménytelenebbé váló katonai helyzet hatására bomlani kezdett, ami azt követően gyorsult fel, hogy Tisza István 1918. október 17-én kijelentette: ezt a háborút elvesztettük. A lerongyolódott, lesoványodott katonáknak – ezt megtudva – egy céljuk maradt: hazamenni. Ráadásul a Monarchia által november 3-án aláírt padovai fegyverszüneti szerződés előírta az osztrák-magyar hadsereg leszerelését. Ezt a vesztes országok kormányainak végre kellett hajtani. Ugyancsak a fegyverszüneti szerződésre hivatkozva a győztes hatalmak újabb és újabb magyar területek kiürítését követelték, ahová szerbek, románok és csehek vonulhattak be. 1918–19 telén lehetetlen volt az érdemi katonai ellenállás. Márciusra megváltozott a helyzet, s Károlyi meg is hirdette a katonai ellenállást, de erre már nem maradt idő. Országunk területét tehát nem a kormány adta át, hanem a győztesek vették el. S a hatalmat sem adták át a bolsevikoknak, akik az elégedetlenkedő tömegeket a Moszkvától kapott pénzen, felelőtlen ígéretekkel a „burzsoá” kormány megdöntésére heccelték, s erre támaszkodva államcsínyt hajtottak végre. Ebben szerepe volt a felszított Párizs ellenes hangulatnak is, hogy most majd megmutatjuk nekik. (Akkor „Párizs” volt „Brüsszel”.) Sokat tanulhatnánk a történelemből, ha hajlandók lennénk a tényeket tisztelni, s arra törekednénk, hogy minden XX. századi magyar értéket megbecsüljünk.

